

שבת אמה

לפרשת בהר

תרל"ב - גילוי החיות שבבריאה על ידי תורה שבת שמיטה ומעשר (ב)

תרנ"ח - שני הבריתות (ה) שטרי קודם (ו) השמיטה והשבת (ח)

מבואר על ידי הרה"צ רבי פישל זינגרמן זצ"ל

בהר תרל"ב

גילוי החיות שבבריאה על ידי תורה שביטה ומעשר

במדרש מות וחיים ציד לשון, גחלת נפת בה בעירה רקק בה כיבה, כו' רוממות אתה כו' בעולמך, כי בודאי יש חיות השם יתברך בכל דבר שבעולם כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא, ותורה נקראת אש ויש כח אש התורה בכל דבר, רק שמכוסה וקשורה בגחלת, ונריכין לחפש ולמנוא הארת התורה שיש בכל דבר, ותליא בלשון כמשמעו כי עיקר חיות האדם הרוח שבו כדכתיב ויפת באפיו כו' [וכתיב] רוח חיים, ולכך נריכין לשמור להיות כל דבר בכח החיות שצאדם שעל ידי זה נתעורר ונתגלה החיות שצכל דבר, וגשמיית היינו רקק בה, שצלי רוח רק מגוף הפה מכבה הפנימיות כנ"ל, וכן ככר טבל, על ידי המעשר שמפריש הראשית להשם יתברך ונתערר לו כי כל החיות מהשם יתברך, על ידי זה מציא חיים מחיות הפנימי כנ"ל, וצלי עישרו דבוק בה קליפה שמצחוק ולא נתעורר צו כח החיים כנ"ל.

וזה היה כל הבריאה שצני ישראל יתקנו הטבע גם כן, וזה ענין השמיטין שכל הגלות על ידי צטולס, כי השמיטה ממשיך הארה מלמעלה מן הזמן תוך הזמן, ושבתה הארץ, להיות חיות ודציקות בשורש המנוחה, גם בארציות וגשמייות, וזה ענין שמיטין להר סיני, שכל זה צכח התורה וקצלת תורה שצכחצ צהר סיני והמשכת כח התורה בארציות היא תורה שצעל פה וארץ ישראל, ופירוש מות וחיים ציד לשון הוא שהחיים אינו חסר צשום דבר רק שציד אדם למנוא החיים תוך כל דבר, והלשון הוא כמו תנועת הלשון שאף שהוא דבר אחד נתהפך על ידי תנועת הלשון, כן שהכל מהשם יתברך תלוי כפי קצלת האדם ויוכל להתהפך כנ"ל.

במדרש מות וחיים ביד לשון גחלת נפת בה בעירה רקק בה כיבה, כו' רוממות אתה כו' בעולמך, וידבר אל משה וכי תמכרו ממכר לעמיתך, ההוא הוא דכתיב (משלי יח) מות וחיים ביד לשון, תרגום עקילס מיצטרא מוכירין מות מכאן וחיים מכאן. ובמפרשים מביאים דברי הברייתא (ב"מ נח): ת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר כו' עכ"ל, ומובן שכשם שבדיבורים רעים ממשיך האדם לעצמו מות, כן בדיבורים טובים גורם האדם לעצמו טוב, כמו שידוע מגדולי הדורות שאמרו כשם שהלשון יכולה לגרום לכל הרע וכשם שאדם עתיד ליתן דין וחשבון על דברים שבין אדם על מה שדיבר שלא כהוגן, כך עתיד ליתן דין וחשבון על הדברים - דברי התורה והתפילה ושאר הדברים הראשונים שלא דיבר, וכשם שב'בין אדם למקום' כך, כך ב'בין אדם לחבירו', שכן שעתיד ליתן דין וחשבון על מה שדיבר והונה את עמיתו, כך עתיד ליתן דין וחשבון על מה שלא דיבר להטיב לעמיתו. ונמצא שהאדם צריך לדבר דברים טובים ועל ידי זה יהיה לו חיים.

בר סירא אמר היתה לפניו גחלת נפת בה וביער רקק בה וכבת, אמר רבי ינאי היה ככר טבול לפני, עד שלא עישרו מות ביד לשון, עישרו ואכלו חיים ביד לשון, אמר ר' חייא בר אבא היתה לפניו כלכלה של תאנים אכלה עד שלא עישרה מות ביד לשון עישרה ואכלה חיים ביד לשון.

עבודתינו למצוא חיות התורה שטמונה בכל נברא

כי בודאי יש חיות השם יתברך בכל דבר שבעולם, כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא, ותורה נקראת אש, ויש כח אש התורה בכל דבר, רק שמכוסה וקשורה בגחלת, בזה"ק אומר שכמו שהאש אינה יכולה להאחז בעץ קר ויבש וקשה, וכשמבטשין בה אז אפשר שתכנס האש, כך נשמתו של האדם אינה יכול להאיר בתוך הגוף, רק אם האדם בוטש בה, דהיינו שהוא מכניע את תאוות הגוף, וצריכין

¹ אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון, כשהוא אומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד, אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך. אם היה גר ובא ללמוד תורה, אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה. אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד. אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו, לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם עכ"ל.

לחפש ולמצוא הארת התורה שיש בכל דבר, גם אם הדבר ההוא הוא בבחינת "גחלת עוממת", כלומר גחלת שאין האש מאיר בה בגלוי, והיינו באופן שחיצוניות הדבר מכסה על הפנימיות שבו שהוא הארת התורה, אע"פ כן לאחר שמחפשים את הפנימיות אכן מוצאים את האור, כפי שהובטחנו – "יגעת ומצאת תאמין".

להוציא דברי התורה בפה בדווקא

ותליא בלשון כמשמעו, כי עיקר חיות האדם הרוח שבו, כדכתיב (בראשית ב, ז) וַיִּפֹּחַ בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים כּו', [וכתיב] (בראשית ז, כב) כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו, ידוע שהתרגום מתרגם על ויפח באפיו רוח חיים – רוח ממללא, כי חיותו של האדם תלויה בלשון, והיא אף יוצאת לידי גילוי בלשון, כמו שאמרו חז"ל (עירובין נג): חיים הם למוצאיהם – למוציאיהם בפה, כידוע שלפי הרבה פוסקים אין יוצאים ידי חובת מצות תלמוד תורה אם אין מוציאים מכת אל הפועל את דברי התורה לפיו, וכידוע שברוריה אשתו של רבי מאיר ראתה תלמיד אחד שלמד בלחיש ובטשה בו, ואמרה "ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה ברמ"ח איברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת" (עירובין נד). **ורואים מכך, שכשהאדם מוציא את דברי התורה מפיו בחיות בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, אז הוא מכניס את חיות התורה לכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו.**

ולכך צריכין לשמור להיות כל דבר בכח החיות שבאדם, שעל ידי זה נתעורר ונתגלה החיות שבכל דבר, השפת אמת הק' מגלה שכל הבריאה יש בה חיות פנימית, וחיות פנימית זאת נמצאת על כל פרטיה בתוך האדם עצמו, שהרי בכוחות הנפש של האדם שהוא עולם קטן גלומים כל כוחות הבריאה, וזה תלוי בו, וכשהוא מוציא אותם מהכח הראשון שלהם בתוך נפש האדם, דהיינו מכוחות המחשבה הפנימיים – אל הפועל – שזה הפה, אז הוא משפיע אף על כללות הבריאה, וגורם שהכח הפנימי של הבריאה יצא מהכח אל הפועל. וכתיב "ואת העולם נטע בלבם" שבלב האדם נמצא החיות שיש כל העולם, ועל ידי הלשון הוא מתעורר ומתגלה, כי כשם שהכח של הלשון הוא גם לעורר את חיותו של האדם – כך הלשון עצמו מגלה ומוציא לאור את מה שהיה מקודם נסתר בתוך האדם.

מעשים של חיצוניות גורמים להסתיר את כח הבריאה

וזה הכוונה בדברי המדרש "רבי סירא אמר היתה לפניו גחלת ונפח בה וביער רקק בה וכבת", וגשמייות היינו 'רקק בה', שבלי רוח, רק מגוף הפה מכבה הפנימיות כנ"ל, רקיקה היא פעולה חיצונית, מפני שאין בה רוח מתוך גוף האדם, והיא השתמשות ברוח החיצוני מה שנקרא "גוף" הפה ובכך הוא מכבה את הפנימיות, דהיינו שאם עושה מהגוף עיקר ולא מהנשמה הרי זה בבחינת רקיקה, ולכאורה משמע מדברי רבינו כאן דברים חמורים, שאותו האדם שמדבר את דברי התורה בלי חיות רק בקרירות, אזי לא דיו שאינו מגלה את החיות של האדם [וממילא את החיות של כל הבריאה], אלא אדרבה הוא מכבה את הפנימיות שלו, לא דיו שלא הועיל – אלא שהזיק והחסיר מחיותו.

תועלת המעשר לברר שכל החיות מהשי

וכן ככר טבל קאי על המדרש דלעיל, אמר רבי ינאי היה ככר טבול לפניו עד שלא עישרו מות ביד לשון, עישרו ואכלו חיים ביד לשון, אמר ר' חייא בר אבא היתה לפניו כלכלה של תאנים אכלה עד שלא עישרה מות ביד לשון עישרה ואכלה חיים ביד לשון. על ידי המעשר, שמפריש הראשית להשם יתברך ונתברר לו כי כל החיות מהשם יתברך, על ידי זה מביא חיים מחיות הפנימי כנ"ל, המעשר יש בו לשון 'עשירות' שהוא חלק אחד מן העשר, וגם לשון 'עשר' שהוא מנין הכולל בתוכו את כל העשר, כי האמת היא שיש במעשר שהוא עשירות את כל העשר כוחות שהיו באותו דבר שממנו הופרש המעשר, וזאת מכיון שהמעשר היא כנגד ספירת החכמה – ראשית חכמה יראת ה' – שכוללת בתוכו את כל הספירות, וכפי שכתוב (קהלת ז, יב) הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעָלֶיהָ, כלומר – החכמה היא חיות של כל דבר, וכשאדם נותן חיות זו להקב"ה, אז לא רק שאין חסר לו מהחיות אלא שהוא גם מוסיף לעצמו חיות, והחיות הזאת מאירה ומגלה את כל החיות שיש בכל דבר ובפרט באותו פרט או דבר שאינו מעשר ממנו.

[ועומק הענין הוא], שהקב"ה טבע בסדר הבריאה, שהשפע האלוקי המחיה ומהווה את הנבראים יורד אל כל דבר דרך ראשיתו [-שבו גנוז כח החכמה שבו] והוא הנותן חיות לכל הדבר, לכן הבכור הוא יורש פי שנים, וכידוע שבבכור יש את הכח של כל שאר הילדים שגולדים אחריו, ולכן יש בחינה מסויימת שלפיה הבכור נחשב כאב אל שאר אחיו, ולכן צריכים לכבדו. וזה גם ענין הביכורים, כי בכל דבר הראשית שבו זו היא עיקר החיות וכאשר נותנים להקב"ה זאת הן בפרי הגשמי, והן בחיות של האדם – שתחילת החיות המתעוררת באדם היא שורש החיות שאח"כ – ממילא הוא נותן הכל להקב"ה, כי בראשית החיות צפון הכל. ועוד, בזה שמיד כשיוצא הפרי הראשון או המעשר הוא נותן הכל להקב"ה הרי הוא מראה

שהוא מגלה דעתו שהכל הוא מהקב"ה, ולכן הרי זה חשוב כאילו נותן הכל ממש להקב"ה, ועל ידי זה שהאדם נותן להקב"ה אזי לא די שלא חסר בו אלא שהוא מכניס את הנשמה והחיות לכל השאר.

כשאינו מעשר אז הקליפה מסתירה על הרוחניות והחיות שבפרי

ובלי עישרו דבוק בה קליפה שמבתוך, ולא נתעורר בו כח החיים כנ"ל, בכל דבר יש קליפה, שפעולתה כוללת שני פעולות התלויות זו בזו: מצד אחד היא מכסה על הפנימיות שמונח בתוכה ומצד שני הקליפה גם שומרת ומגינה על הפנימיות, וגילוי הפנימיות תלוי בבחירתו של האדם; אם הסתכלותו היא על החיות של כל דבר ולא על החיצוניות הנראה לעין כעיקר מכוח הקליפה שבו, שהיא צועקת כביכול שהיא מציאות, אזי בהסתכלותו זאת הוא זורק את הקליפה ומבטלה, בכך שהוא מראה ומגלה בראייתו והתבוננותו שהפנימיות היא העיקר, וגילוי זה נשלם על ידי שהאדם נותן בפועל את הראשית של כל השאר להשם יתברך, ואז הוא מגלה שהשם יתברך הוא העיקר והוא המחיה הכל.

תכלית הבריאה לתקן גם את הטבע בדווקא

וזה היה כל הבריאה, שבני ישראל יתקנו הטבע גם כן, תכלית בריאת עם ישראל ונתינת התורה שלהם לא היתה כדי שיפרשו מהטבע, ואת הטבע ישאירו כמו שהוא מבלי תיקון, אלא תפקידו של יהודי הוא **לתקן עולם** במלכות שד"י, כי כאשר יהודי עושה את התפקיד שלו לעשות לו ית"ש דירה בתחתונים, אז הקב"ה משלים את עבודתו ומאיר את העולם במלכותו, שעל זה אנו משתוקקים ומתפללים תמיד, כמו שאומרים בכל יום ב'עלינו לשבח', ועל זה צריך כל יהודי להשתוקק, שהטבע - **כמו שהוא** - יצעק ויכריז לכל - **שהקב"ה הוא החיות שלו ואין הטבע מציאות לעצמו**, וכידוע שהכינוי שאותו אנו מכנים להנהגה החיצונית של הבריאה המכונה 'טבע' הוא מל' 'טובעו' בים סוף², שכן האלקות נטבע ונתכסה בהטבע, וכשיהודי צועק שכל הטבע שייך להקב"ה, וגם מתנהג באופן זה לתת הכל להקב"ה, על ידי זה הוא מתקן את הטבע, ודבר זה נעשה לעניינו על ידי הפרשת מעשר, שעל ידי זה גורם שגם כל השאר שלא עישר מתתקן באכילתו שעל ידי המעשר היא נעשית בקדושה וטהרה.

ענין השמיטה לחבר את הזמן ללמעלה מהזמן

וזה ענין השמיטין שכל הגלות על ידי בטולם, כי השמיטה ממשיך הארה מלמעלה מן הזמן תוך הזמן, השמיטה היא השנה השביעית, וכמו שיש בימים את היום השביעי שהוא שבת קודש, שהוא מורה על ביטול ראיית הטבע וגילוי ההנהגה האלוקית, שהרי בו לא היתה בריאה גשמית, אלא כל מהות הבריאה שבשמיטה היא השביתה של הקב"ה שנתנה את הנשמה לכל הבריאה, כמו שידוע מהאלישיך הק' ומשאר ספח'ק שהשבת היא ה'נשמה' של כל הבריאה, והשמיטה היא ה'נשמה' של כל שאר השנים, וכשיהודי שובת בשנת השמיטה הוא נותן את הנשמה והחיות של כל ששת השנים האחרות - שאע"פ שהוא מגלה את כח האמונה כשהוא מאמין בחי העולמים וזורע - בשמיטה הכל מיוחד באותו ית' שגם בעצם הטבע מתגלה אורו ית"ש, כי השנה השביעית היא מצד אחד חלק מהסדר של השנים, ומצד שני הוא למעלה מהסדר של השנים ולמעלה מהזמן שאינו מתנהג לפי סדר הזמן, כי אין מנצלים את הזמן הזה להשתמש בו כזמן, ועל ידי זה מכניסים בתוך זמן את ה'למעלה מהזמן', ובכך מכניסים בו את כוחות הנפש והנשמה של הזמן³.

להדביק תיות ומנותה בתוך הארציות

וְשִׁבְתָּהּ אֶרֶץ, להיות תיות ודביקות בשורש המנותה, גם בארציות וגשמיות, כאשר האדם דבוק בזמן יש בו עמל ויגיעה וכוחותיו הולכים ואוזלים ממנו, וכשאדם שובת בשנה השביעית - אז הוא נח מעמלו כמאמר הכתוב 'ושבתה הארץ', ואין הכוונה שבאותו זמן שובתת מלהיות ארץ, שלא תהיה קיימת, אלא הארץ שהיא בחינת הזמן מתחברת אל ה'למעלה מהזמן', וכל זה כאמור כאשר היא בתוך צורתה הרגילה בהיותה 'ארץ', שהיא בחינת הזמן.

² עיין בתפארת שלמה שער התפילה ד"ה ויראו, ובעוד סה"ק.

³ מתוך השיעור: והנה הספירה השביעית של שבעת המידות היא המלכות, שמצד אחד המלכות היא שורש עולמות בריאה יצירה עשיה שבהם היא מתלבשת באמצע השבוע והיא הבחינה שבתוך הזמן, ומצד שני היא במהותה "מלכות דאצילות" שהיא למעלה מהזמן - מכל העולמות, ואל שם עולה ספירת המלכות בשבת, ויותר מכך - שהרי המלכות עולה ביום השבת עד הכתר כמ"ש ויתנו לך כתר מלוכה, ובכתר לא שייך שורש הזמן כלל, וזה ענין של השנה השביעית והיום השביעי שהוא מכניס את ה'למעלה מהזמן בתוך הזמן.

ה

וזה ענין שמיטין להר סיני, שכל זה בכח התורה וקבלת תורה שבכתב בהר סיני והמשכת כח התורה בארציות היא תורה שבעל פה וארץ ישראל, כלומר כל כח השמיטה - שהוא להכניס את ה'למעלה מהעולם' בתוך העולם - היא בכח התורה הקדושה, והתורה הקדושה בעצמה הרי היא מורכבת משני חלקים, החלק הראשון היא תורה שבכתב ששרשה היא חכמה ומקומה היא בספירת ה'תפארת' [המכונה גם כן "זעיר אנפין" והיא בחינת האור המשפיע לעולם], והתורה שבכתב היא הנותנת חיות לתורה שבעל פה שמקומה בסדר הספירות הוא בספירת ה'מלכות', כי כח המלכות היא שהיא מקבלת את מה שלמעלה מהעולם בתוך העולם, כי מצד אחד אין מלך בלא עם, עם מלשון "גזילים עוממות", דהיינו שהעם נפרדים ממעלת המלך, ומצד שני השורש של המלכות היא המלכות עצמית של המלך המרומם לבדו מאז, ולכן כח התורה שבעל פה היא המשכת כח התורה שבתוך התורה שבכתב והיא מיישמת אותו בתוך העולם, שהרי אי אפשר לקיים את התורה שבכתב בלי התורה שבעל פה שמפרשת אותה.

וכן היא ארץ ישראל שהיא הדרגה השביעית ספירת המלכות, כי ארץ ישראל היא במהותה ארץ מרוממת ומקודשת מכל הארצות, כמו שאומרים חז"ל שכל השפע של העולם יורד בעיקר לארץ ישראל ורק מהתמצית שלה שותים כל הארצות, וכמ"ש עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, בפסוק זה מונח הכל, ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה, העינים היא הבחינה הכי העליונה היא מלשון ראייה ומלשון חכמה, ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה דהיינו מראשית של כל דבר מהבחינה של החכמה עד אחרית דהיינו עד המלכות, להכניס בתוך העולם עד הבחינה שלמעלה מהעולם.

ופירוש (משלי יח, כא) מוֹת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן, הוא שהחיים אינו חסר בשום דבר רק שביד אדם למצוא החיים תוך כל דבר, כי הנה המלכות עניינה בנוגע לעבודתנו קבלת עול מלכות שמים, וכשאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים הוא מוצא את הפנימיות והחיות שבכל דבר, הוא מוצא בכל דבר שהתכלית שלו הוא רק לשמש לקבלת עול מלכות שמים, לגלות בו בפנימיות את מלכות הש"י, ואם ח"ו הלשון אינו משמש כראוי אז להיפך.

והלשון הוא כמו תנועת הלשון, שאף שהוא דבר אחד נתהפך על ידי תנועת הלשון, שמשמעותו של כל אדם משתנה לפי תנועת הדיבור, למשל אם אומר איזה דבר בלשון תמיהה או שאומרו בלשון הנחה וקביעת המציאות, נמצא שכח הלשון הוא למצוא את החיות או את היפך החיות, כן שהכל מהשם יתברך תלוי כפי קבלת האדם ויוכל להתהפך כנ"ל. הש"י יזכנו על דבר כבוד שמו למצוא את החיות שבכל דבר להשתמש בלשון כראוי ולמצוא את הפנימיות בכל דבר, על ידי היום הגדול והקדוש הזה ל"ג בעומר שאנו בערבו, נזכה שכמו שרשב"י הקדוש גילה את הפנימיות של התורה והפנימיות של העולם כך נזכה למצוא את הפנימיות של כל דבר וכך נזכה לגאולה שלימה בב"א.

בהר תרצ"ח

השמיטה והשבת

בפסוק ושבתה הארץ שבת לה', כמו שכתוב בשבת בראשית. וכמו שבת סהדותא איקרי שהוא עדות בני ישראל על שבתא עולמו בששה ונח בשביעי. כן שמיטה עדות. ואיתא במדרש ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו בשומרי שביעית הכתוב מדבר, דכתוב וזה דבר השמיטה. פירוש שעל ידי בני ישראל מתגלה מלכות שמים והנהגה עליונה כי דבר הוא הנהגה כמו יְקָרָה עמים. והנה כתיב כתפוח צעזי היער, דרשו חז"ל מה תפוח אין לו זל לכן ברחו כולם מלקבל התורה כו'. פירוש שאין הנהגה עליונה נגלה בעולם, שהכל מתלבש תוך הטבע. רק לבני ישראל שנשתוקקו להתגלות כבוד מלכותו בעולם, זכו להוציא מכא אל הפועל זאת. לכן נקראו עושי דברו, ולכן הקדימו בני ישראל נעשה לנשמע, והצינו זאת כי צריכין לתקן במעשה שיוכל להתגלות מלכותו ית"ש בעולם.

ובשבת על ידי שמצטלין בני ישראל כל המלאכות ומנפין להנהגה עליונה, זוכין לפריסת סוכת שלום, ועל ידיהם מתגלה הקדושה בש"ק ומקבל העולם הנהגה עליונה שלמעלה מן הטבע, לכן כתיב "אחם עדי ואני אל-ל", כמו שכתבנו כמה פעמים כי עדות זה אינו צפה בלבד, אצל זה עדות אחת כשנתגלה הנהגה שלמעלה מהטבע על ידיהם. ולכן אמרו חז"ל האומר ויכלו בשבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", לפי שעל ידי עדות זה נתחדש קדושה עליונה במעשה בראשית. וכמו כן בשמיטה הרי נשתנה ממש הטבע, שכל שנה ששית עשת התבואה לשלש שנים. וכמו כן נתגלה קדושה בכל שמיטה. ולא זאת רק אפילו בכל ז' שני השמיטה נגלה קדושה על ידי השמיטין.

והנה בקבלת התורה שהיה עיקר הקדמת נעשה לנשמע, וזכו לאנכי ה"א שהוא הנהגת מלכותו ית"ש. ועל זה מסיים הפסוק הציאני אל בית היין, דרשו למרתף גדול של יין זה סיני ונתן לי התורה שנתפרשה במ"ט פנים, מנין ודגלו עלי אהבה מנין ודגלו כו' שנתעלו במ"ט שערי צינה.

וכמו כן בשבע שמיטות כתיב והיו לך ימי כו' תשע וארבעים שנה, שהם מ"ט דרגין שנתעלו בכל שנה ושנה. עד וקדשתם כו' שנת החמשים, כי שער הני' אין יכולים להשיג, לכן כתיב רק והיו לך כו' תשע וארבעים. לכן סמך הכתוב מלות שמיטין ויוצלות להר סיני.

בפסוק (דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבבתה הארץ שבת לה' (ויקרא כה, ב). כמו שכתוב בשבת בראשית. וכמו שבת סהדותא איקרי, שהוא עדות בני ישראל על שברא עולמו בששה ונתן בשביעי וכדאי' בתוס' חגיגה (ג): שלשה מעידין זה על זה שבת ישראל והקב"ה. כן שמיטה עדות על השי"ת שהוא ברא את העולם והכל שלו, והוא מחיה את כל הבריאה, ומכיון שהוא מבקש מאיתנו שנשבות בשנה השביעית ונשבית שדותינו בעבורו אנו מחוייבים לשמוע בקולו. ואיתא במדרש (ויק"ר א, א) בָּרְכוּ ה' מְלֹאכָיו גִּבְרֵי כַח עֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ (תהילים קב, כ), במה הכתוב מדבר, אמר רבי יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר בנהוג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד ושבת אחד וחודש אחד שמא לשאר ימות השנה (וכי יש מציאות שאדם ישבות בכל ימות השנה?), ודין חמי חקליה ביירא כדמיה ביירא ויהבי ארנונא ושתיק (וזה רואה שדחו בורה, כרמו בור, ונותן עליה מס ושותק) יש לך גבור גדול מזה?

הנהגת ה' בעולם מתגלה על ידי ישראל

דכתוב (דברים טו, ב) וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִיטָה. פירוש שעל ידי בני ישראל מתגלה מלכות שמים שהוא ית' הוא מלך העולם והנהגה עליונה, שכל דבר שמתנהג בעולם יש לו מנהיג והוא הבורא ית"ש, כי דָּבָר הוּא הַנְּהִיגָה כְּמוֹ יְדָבָר עֲמִים וכלשון חז"ל "דבר אחד לדור" מנהיג אחד לדור.

על ידי ההסתדר כולם ברחו מלקבל התורה חוץ מישראל שרצו לגלות מלכותו בעולם

והנה כתיב (שיר השירים ב, ג) כְּתִפּוֹת בַּעֲצֵי תִיעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַגָּנִים בְּצִלּוֹ חֲמֻדָּתִי וְיִשְׁבֹּתִי וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לֶחֶמֶי, דרשו חז"ל (שיר השירים רבה ב-ג אות ז), מה תפוח אין לו צל, לכן ברחו כולם מלקבל התורה כו'. פירוש שאין הנהגה עליונה נגלה בעולם, שהכל מתלבש תוך הטבע כל דבר שיש לו ממשות יש לו צל, ודבר שאין לו ממשות היינו שאינו נראה לעין אין לו צל, והנמשל הוא שגם הנהגה העליונה אינה נראית בעולם, ונראה בעין החיצונית, כאילו העולם מתנהג בדרך הטבע (אע"פ שבמציאות הרי הטבע אינו מציאות לעצמה והכל הוא השי"ת, ועכ"פ כן הוא נראה לעיניים ולכן הוא נקרא בלשון טבע, "שהנהגה מלוכשת בטבע"). רק לבני ישראל שנשתוקקו להתגלות כבוד מלכותו בעולם, ולכן הקדימו "נעשה" לנשמע, כי רצו שבעולם העשיה יתגלה השי"ת, יתגלה שאין עוד מלבדו - אין עוד מציאות אחרת זולתו, ולא רק בעולם השמיעה ועולם הבינה שהוא בהשגה, ולכן זכו להוציא מכת אל הפועל זאת. לכן נקראו עושי דברו.

ולכן הקדימו בני ישראל נעשה לנשמע, על ידי ההשתוקקות שהשתוקקו תמיד עוד במצרים להבטחת ה' למשה, "והיה בהוציאך ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", והיה להם שאיפה אחת בזה, שיתגלה מלכותו בעולם העשיה ובעולם הטבע, והבינו זאת כי צריכין לתקן במעשה שיוכל להתגלות מלכותו ית"ש בעולם.

בשבת על ידי שבני ישראל מתנהגין למעלה מהטבע זוכין גם להנהגה זו

ובשבת על ידי שמבטלין בני ישראל כל המלאכות ומצפין להנהגה עליונה, בשבת מראין כל בני ישראל למעשה שמוסרין עצמן להנהגת השי"ת במה שמבטלין עצמם מכל מלאכה גם העשירים הגדולים שיש להם הצלחה עצומה במסחר וכיו"ב, ועושין כל זה לסיבה אחת כי כך ציוה השי"ת, ואם תאמר מי יפרנסנו? השי"ת יפרנסנו כי אין שום טבע בעולם, ובוזו הן מצפין להנהגה עליונה שתנהיג את העולם, ולכן זוכין לפריסת סוכת שלום, ועל ידיהם מתגלה הקדושה בש"ק על ידי שומרי השבת חלה קדושת השבת בעולם⁴, ומקבל העולם הנהגה עליונה שלמעלה מן הטבע, כי כשהודים מצפים להנהגה שלמעלה מן הטבע – כך נהיה.

לכן כתיב (ישעיה מג, ב) "אתם עדי ואני א-ל"⁵, אתם מעידים שאני הבורא ועל ידי כן "אני א-ל", כמו שכתבנו כמה פעמים (בא תרמ"ז ד"ה בפסוק, יתרו תר"נ ד"ה בפסוק זכור ועוד) כי עדות זה אינו בפה בלבד, אבל זה עדות אמת כשנתגלה הנהגה שלמעלה מהטבע על ידיהם. וז"ל (אמור תרמ"ט ד"ה בפסוק ונקדשתי) "כתיב אתם עדי, וזה העדות אינו דוקא בפה רק שבני ישראל הם אות ועדות על השם יתברך שהוא חידש הטבע ומנהיג הטבע ומשנה הטבע, שהרי בני ישראל הדבקי בו יתברך למעלה מן הטבע". וכן הוא בהנהגת בני ישראל שעצם מה שהם שובתים בשביעי מראים בזה שיש בורא לעולם שמנהיג העולם וממילא יכולין לשבות שנה שלימה שנת השמיטה וסומכין עליו שהוא יפרנסם. ולכן אמרו חז"ל (שבת קיט:): "האומר ויכלו בשבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", שאין הכוונה לאמירה לבדה, אלא שהאדם מעיד כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת והוא מתנהג בפועל לפי אמירתו זו, לפי שעל ידי עדות זה נתחדש קדושה עליונה במעשה בראשית.

וכמו כן בשמיטה הרי נשתנה ממש הטבע, שבכל שנה ששית עשת התבואה לשלש שנים וכלשון התורה (ויקרא כ"ה כ"א) "וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים", רואים מזה כלום שיש בשמיטה הנהגה עליונה. וכמו כן נתגלה קדושה בכל שמיטה. ולא זאת רק אפילו בכל ז' שני השמיטה נגלה קדושה על ידי השמיטין כשם שש"ק ממשיכה קדושה לכל ימות השבוע כך השמיטה ממשיכה קדושה לכל שנות השמיטה.

בקבלת התורה גילו הנהגת ה' בעולם

והנה בקבלת התורה שהיה עיקר הקדמת נעשה לנשמע, כידוע שזה היה עיקר ענין קבלת התורה שהוא דרגת "עושי דברו", אריינגבריינגען און דער עולם העשיה דער השם יתברך, וזכו לאנכי ה"א שהוא הנהגת מלכותו ית"ש. ועל זה מסיים הפסוק הביאני אל בית היין, דרשו (במדבר רבה ב, ג) למרתף גדול של יין זה סיני ונתן לי התורה שנתפרשה במ"ט פנים, מנין ודגלו עלי אהבה כו', שנתעלו במ"ט שערי בינה ששם הוא מקור סודות התורה, וכמשל מרתף גדול של יין.

וכמו כן בשבע שמיטות כתיב (כ"ה, ח) וְסִפַּרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי כו' שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה, שהם מ"ט דרגין שנתעלו בכל שנה ושנה על ידי שער החמישים – שנת החמישים, וכמו שכל שש שנים נתעלים בשנה השביעית. עד (שם י) וְקִדְשְׁתָם כו' אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים, כי שער הנ' אין יכולים להשיג, לכן כתיב רק והיו לך כו' תשע וארבעים. לכן סמך הכתוב מצות שמיטין ויובלות להר סיני. כי הכל הוא דבר אחד, קבלת התורה וקבלת עומ"ש למעלה מן הטבע ועל ידי זה יתקיים "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" בב"א.

⁴הגם ששבת קביעא וקיימא, י"ל דהוא רק הזמן והחייב דשבת אבל השראת וגילוי קדושת שבת בעולם חל רק על ידי שומרי שבת.

⁵לשון הפסוק: אַתֶּם עַדִּי נֶאֱמַר הַנְּעַבְדִּי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתֵאֱמָנוּ לִי וְתֵבִינוּ כִּי אֲנִי הוּא לִפְנֵי לֹא נִצָּר א-ל וְאַחֲרֵי לֹא יִהְיֶה:

בהר תרנ"ט

בפסוק כי גרים ותושבים אתם עמדי. פי' גרים בעולם הזה ותושבים בעולם הבא. כי הנה ארץ ישראל דכתיב ביה כי לי הארץ, ואיתא צמד' כל מקום שנאמר לי הוא לעולם ולעולמי עולמים. וכן במשנה אמרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר לעולם יירשו ארץ. הרי כי הארץ היא גם כן עולם הבא. ולכן כתיב וכוונת עמו הצרית לתת כו' לתת לזרעו. צ"פ לתת בעולם הזה ובעולם הבא. והם צ' הצריות דאיתא (נחן) [כרת] לו צרית בין עשר אצבעות רגליו זו המילה ובין אצבעות ידיו צרית הלשון. צרית הלשון הוא בחלק שלמעלה שהוא מהג' דברים שאדם דומה למלאך מדבר בלשון הקודש כמלאכי השרת ע"ש בחגיגה. אבל חיבה יתירה חיצב הקצ"ה את אברהם וכתת לו צרית המעור בחלק שדומין לבהמה גם כזה נשתתף עמנו הקצ"ה וחתם בנו שמו. וכ"כ צמד' תחתונים שיש בהם ית' ר' צריכין לצ' אמירות. אמירה היא התקשרות וצרית כמו ה' האמירך. והם צ' הצריות. והוא שאיתא במשנה תלמידי אברהם אבינו ע"ה אוכלין בעולם הזה ונוחלין לעולם הבא דכתיב להנחיל אוהבי יש. וזוהר איתא י"ש הוא יוצל שמיטה. והם צ' צחי' הנ"ל. וזה גרים ותושבים. גר צחי' נדיק. וסימנך גר נדיק. שצנח המילה זוכין לארץ ישראל שלמטה וזה צחי' שמיטה. גם נדיק גי' גר ע"ה. תושבים צחי' יוצל. עולם הבא. צחי' תשובה. ועל ידי התורה זוכין לעולם הבא, כדאיתא במשנה קנה לו ד'ת קנה לו חיי עולם הבא והוא צרית הלשון:

בפסוק (ויקרא כה, כג) **וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּהּ כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי** ולכאורה קשה דיש כאן סתירה, דגרות הוא לשון עראי ותושב הוא לשון קביעות, ומתרץ. **פירוש גרים בעולם הזה ותושבים בעולם הבא**, כי הנה ארץ ישראל דכתיב ביה כי לי הארץ, ואיתא במדרש (ספרי בעלותך צ"ב) כל מקום שנאמר לי הוא לעולם ולעולמי עולמים.

וכן במשנה (סנהדרין פ"י מ"א) אמרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס, כא) **וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, הֲרִי כִי הָאָרֶץ** המכוונת כנגד עולם הבא, דהיינו ארץ ישראל, היא ג"כ עולם הבא. ולכן כתיב (נחמיה ט ח) **וּמִצֵּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמַן לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עָמּוֹ הִבְרִית לָתֵת כו' אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחֲמִי הָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוֹסִי וְהַגְּרָגְשִׁי, לָתֵת לְזֵרְעוֹ ב' פַּעֲמִים לַתֵּת, בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא**, נמצא דיש בחינת ארץ ישראל הן בעולם הזה והן בעולם הבא ובשניהם יש נצחיות כ"א לפי ענינו, ארץ ישראל שבעולם הזה שתהיה תמיד שייכת לישראל, וארץ ישראל שבעולם הבא.

והם ב' הבריתות שנתן הקב"ה לכל יהודי, דאיתא (ספר יצירה א, ג) [כרת] לו ברית בין עשר אצבעות רגליו זו המילה, ובין אצבעות ידיו ברית הלשון. ברית הלשון הוא בחלק שלמעלה שהוא מהג' דברים שאדם דומה למלאך, מדבר בלשון הקודש כמלאכי השרת ע"ש בחגיגה. וז"ל הגמ' בחגיגה (ט"ז). ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה שלשה כמלאכי השרת, יש להם דעת כמלאכי השרת ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת, שלשה כבהמה אוכלין ושותין כבהמה ופרין ורביין כבהמה ומוציאין רעי כבהמה עכ"ל. נמצא דאחד מהדברים שאנו דומין בהן למלאכי השרת הוא הלשון הקודש, ובאמת כך היה בבריאת העולם כמו שכתוב "ותהי כל הארץ שפת אחת ודברים אחדים" דהיינו לשון הקודש שעל ידה הגיעו להשגות נפלאות, אלא שמכיון שראה הקב"ה שהם מנצלים השגות אלו לדברים אשר אינם טובים, הוא נטל אותה מהם. עכ"פ ברית הלשון הוא חלק שלמעלה שעל ידה יכול אדם להיות דומה למלאכי השרת.

אבל חיבה יתירה חיבב הקב"ה את אברהם וכתת לו ברית המעור בחלק שדומין לבהמה, גם בזה נשתתף עמנו הקב"ה וחתם בנו שמו ובוזה נתן לנו הכח שאפילו בדברים התחתונים שאנו דומים בהם לבהמה לא נהיה באמת כמותם ח"ו, ויהיה הפועל החלקים שאנו דומים בהם למלאכי השרת שעל ידם אנו יכולין להגיע למדרגתם שהוא באמת יותר מהם שהרי להם אין בחירה ולנו יש.

וכ"כ במדרש (זו"ח בהר מ"ט; ויק"ר כ"ו ה) אמור ואמרת רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר משל לישראל וכהן שנכפן, מסר להם רופא מומחה, והיה מצוה את ישראל ומניח את הכהן (היינו שהזהיר את ישראל שלא ילך לבית הקברות כו') אמר לו הכהן מפני מה אתה מצוה את הכהן ומניחני (וכי אני איני צריך להיות בריא) אמר לו זה ישראל דרכו להלך בבית הקברות אבל אתה כהן ואין דרכך להלך בין הקברות לפיכך אני מצוה את ישראל ומניחך, כך העליונים שאין יצר הרע מסור בהם אמירה אחת די להם שנאמר... אבל התחתונים שיש בהם יצר הרע נתן להן ב' אמירות הד"א ויאמר אהרן אל הכהן אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם עכ"ל, ובזה מוסבר למה אנו צריכים ב' בריתות, כי הברית השניה שיש בנו ואין בעליונים היא המכוונת והיא העצה כנגד היצר הרע, אך מובן שאם לא יקיים גם את ברית הלשון לא יוכל לנצח את היצר כי צריכים שניהם כאחד, **תחתונים שיש בהם יצר הרע צריכין לב' אמירות. אמירה הוא התקשרות וברית כמו ה' האמירך ואע"פ** שרש"י פירש שם לשון התפארות כמ"ש יתאמרו כל פועלי און. **והם ב' הבריתות** שני אופני התקשרות, הקב"ה מתקשר אליך ואתה אליו, והראשון שאתה מתקשר אליו "את ה' האמרת היום" הוא על ידי הקדושה דהיינו שמירת ברית המעורר "להיות לו לעם סגולה" והשני "ה' האמירך היום" הוא בברית הלשון, הינו שעל ידי לימוד התורה הוא מתקשר להש"ת שנתן עצמו בה כמ"ש בזה"ק "אנכי – אנא נפשי כתבית ייבית".

וזהו שאיתא במשנה תלמידי אברהם אבינו ע"ה אוכלין בעולם הזה ונוחלין לעולם הבא, דכתיב להנחיל אוהבי י.ש. ובזהוהר (זו"ח בהר מ"ט): **איתא י"ש הוא יובל שמיטה** וז"ל אמר רבי שמעון להנחיל אוהבי י.ש מאי י.ש, אמר בי שמעון דא רזא דיומין הוא שמיטה דלא מסר יתיה קוב"ה לשאר עמין אלא לעמא קדישא בשעה דישאל נטריין שמיטתא כדקא יאות. **והם ב' בחינות הנ"ל ברית המעורר כנגד שמיטה וברית הלשון כנגד יובל כמו שיבואר להלן. וזה גרים ותושבים. גר בחינת צדיק וסימנך גר צדק שבכח המילה זוכין לארץ ישראל שלמטה וזה בחינת שמיטה, גם צדיק גימטריא גר עם הכולל. תושבים בחינת יובל עולם הבא בחינת תשובה, ועל ידי התורה זוכין לעולם הבא כדאיתא במשנה קנה לו דברי תורה קנה לו חיים העולם הבא והוא ברית הלשון.**

ומובא בשם הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע על המובא ב"פתח אליהו" "יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש", שכדי לזכות למידת היסוד צריך לעשות "סיום" לגוף, לגמור ולסיים את תאוות הגוף. ולפי הנ"ל יובן היטב השייכות של הברית זה לשמיטה שמפקיר הכל הש"ת, אבל כדי לזכות לברית הלשון בשלימות, לזה צריך את הבחינה הנעלה הנקרא "יובל", אשר היא כינוי אל ספירת הבינה – עולם החירות, שיש בו נ' שערי בינה, והביאור בעבודת ה' הוא שהקדמה לשמירת קדושת הדיבור הוא שהמוח וכוחות המחשבה שאצורים בו, יהיה מלא בתורה והשגת התורה, והבנת התורה, הבנה בגדלות ה' והשגה באלוקות און געטלכקייט, ועל ידי זה יזכה אח"כ לתיקון ברית הלשון, דאי אפשר לזכות לברית הלשון בלי דעת, וזה ענין היובל שכולל בתוכו כל המ"ט ספירות.

והאדם הזוכה להבנה גדלות ה' ומקשר אותו לדעת ומוציא אותו מכל אל הפועל בדיבור שהוא מלכות "מלכות – פה" שכולל בתוכו את כל המידות, אז על ידי זה זוכה הוא גם לתיקון ברית הלשון ["יסוד"]. ולמעשה גם חלק השלילי שבלשון שצריך להזהר שלא לדבר, דהיינו לשון הרע ורכילות וכדו', גם הם קשורים לזה, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק (תהילים נח) אלם צדק תדברון, מה היא אומנתו של אדם בעולם הזה יעשה עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה תלמוד לומר צדק תדברון, וביארנו כמ"פ שהא תליא, שככל שמרבה לדבר דברי תורה כך יכול להזהר בקל שלא לדבר לה"ר ורכילות ושאר דברים האסורים.

ועל ענין זה שברית הלשון וברית המעורר מכונים זה כנגד זה מובא מרבי חיים ויטאל זי"ע שגם ברית הלשון "היא עצמה גם המעורר ועוד יותר גדול", והדברים נוראים ומזעזעים את הלב – כמה צריך להזהר בברית הלשון, כיון שברית הלשון וברית המעורר אינם שני דברים התלויים זה בזה באופן סגולי, אלא שהוא אותו דבר עצמו, ומובן שגם ברית המעורר פועל על ברית הלשון, יעזור הש"ת שנזכה לקיים רצונו בכל הבחינות.

בהר תרנ"ט

צפסוק כי לי בני ישראל עבדים צרש"י מתו"כ שטרי קודם. כל מקום שנאמר לי הוא לעולם ולעולמי עולמים. ולעולם אנחנו עבדיך אפי' בגלות. ופי' שטרי קודם אינו זמן שהיינו עבדים אליו ית' קודם שנתגרשנו מארצנו. אבל לעולם מלכותו ית' עלינו. וכל גלות ועבדות שחל עלינו הוא צהשגמת הש"י. אבל על ידי החטא מתלשץ

מלכותו ית"ש ממדרגה למדרגה. ולעולם שטרי קודם. וכ"כ עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו חלקינו. שעדיין מלכותו עלינו והרי כל הגזירות והקללות כתובים בתורה שכולה שמותיו של הקב"ה. וזה שטר הראשון רק שמתהפך על ידי החטא. וז"ש צמד' בחקותי אם תזכו הריני הופך לכם קללות לברכות. וכן איתא בשם הצעש"ט ז"ל כי כל דין ופורענות שצא על האדם ידע שזה רק שליח ולא יפנה אל השליח רק אל המשלח. וכן מפורש בקרא אשר שצט אפי כו' היתפאר הגרזן על החוצב בו כו'.

בפסוק כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם. **ברש"י** (ויקרא כ"ה, נ"ה) **מתורת כהנים** (בהר כ ז) **שטרי קודם** כלומר אינך יכול להיות עבד למישהו אחר כיון שאתה קודם כל עבדי, שהרי שטרי שקניתיך לעבד קודם לכל שטר אחר. כל מקום שנאמר לי הוא לעולם ולעולמי עולמים (ספרי בהעלותך צ"ב), ולעולם אנחנו עבדיו אפילו בגלות, ופירוש שטרי קודם אינו בזמן שהיינו עבדים אליו יתברך קודם שנתגרשנו מארצינו. אבל לעולם מלכותו ית' עלינו. וכל גלות ועבדות שחל עלינו הוא בהשגחת השם יתברך וכיון שהכל בהשגחתו נמצא שכל העבדות הזו אינה עבדות שלהם כלל ואיננו עבדיהם כלל אלא נשארנו עבדים להש"ת, ואנו מאמינים בזה באמונה שלימה שהגויים לשעצמם אין להם שום כוח, ועל ידי זה בוודאי נצא לבסוף מהגלות.

אבל על ידי החטא מתלבש מלכותו ית"ש ממדרגה למדרגה היינו שרק ההתלבשות [בחיצוניות] יורד ממדרגה למדרגה אבל מ"מ - ולעולם שטרי קודם. וכן כתוב (עזרא ט, ט) **"עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו חלקינו"**. שעדיין מלכותו עלינו, וכיון שכן כל הגלויות שהיו אחרי מצרים אינם באמת עבדות, שהרי עדיין מלכותו עלינו ורק בעוונותינו גלינו מארצנו ואם נשוב מיד יחזירנו אליו, ובעצם שייכות אנו לארץ ישראל, לירושלים ולבית המקדש כמו שהאריך המהר"ל בנצח ישראל, **והרי כל הגזירות והקללות כתובים בתורה שכולה שמותיו של הקב"ה** (זוה"ק ח"ב קכ"ד). והרי לא יתכן שהתורה שהיא שמותיו של הקב"ה - ואורייתא וקוב"ה וישראל כולה חד - תקלל אותנו, וזה שטר הראשון רק שמתהפך על ידי החטא. ומובא בשם **הצעש"ט** הק' שעבודתו של צדיקים להמתיק הדינים הוא על ידי שנוטל האותיות שנגזרה בהם הגזירה ורק מהפכם מדין לרחמים, ולמשל מ"נגע" מהפך ל"ענג", מ"צרה" מהפך ל"רצה" או "צהר", ובדגל מחנה אפרים מביא שכן היה מעשה אצל הבעש"ט הק' שהיתה עיר שהבעש"ט ראה שיש עליה גזירה שיהיה בה רעש, והיפך אותה לאותיות "ערש" וכן הוה וכך נתבטלה הגזירה.

וזהו שאיתא במדרש בחוקותי אם תזכו הריני הופך לכם קללות לברכות כי אלו הם הצירופים האמיתיים שבתורה שהיא שמותיו של הקב"ה.

וכן איתא בשם הבעל שם טוב ז"ל (תוי"י פ' בשלח ד"ה כי בא סוס פרעה), **כי כל דין ופורענות שבא על האדם ידע שזה רק שליח ולא יפנה אל השליח רק אל המשלח, וכן מפורש בקרא "אשור שבט אפי כו"** לאשור אין שום כח והוא רק בבחינת מקל "שבט", **היתפאר הגרזן על החוצב בו כו"**. יעזור הש"ת שנזכה להתגלות מלכות שמים במהרה, ובא לציון גואל, ונזכה להיות על אדמתנו ונזכה לביאת משיח צדקינו ובנין בית מקדשינו בב"א.